

**ТӨРИЙН ӨМЧИЙГ ХУВЬЧЛАХ, ӨӨРЧЛӨН БАЙГУУЛАХ, ТӨРИЙН ӨМЧИТ
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ХУВЬЦААГ 2025-2028 ОНД БИРЖЭЭР
ОЛОН НИЙТЭД НЭЭЛТТЭЙ ХУДАЛДАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛИЙН
ТӨСӨЛД ӨГЧ БУЙ САНАЛ**

2025.11.18

Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газраас боловсруулсан “Төрийн өмчийг хувьчлах, өөрчлөн байгуулах, төрийн өмчит хуулийн этгээдийн хувьцааг 2025-2028 онд биржээр олон нийтэд нээлттэй худалдах үндсэн чиглэлийн төсөл”-тэй Нээлттэй Нийгэм Форум, түүний дэргэдэх Эдийн засгийн зөвлөл танилцан дараах дүгнэлт, санал, зөвлөмжийг гаргаж байна. Үүнд:

1. Төрийн өмчийг хувьчлах үндсэн чиглэлийн тогтоолын төслийг боловсруулахдаа Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу судалгаа, шинжилгээнүүдийг хийх.

Төрийн өмчит компанитай байх эсэх нь тухайн орны геополитикийн онцлогоос ихээхэн хамаардаг. Монгол Улс хоёр том хөрштэй, далайд гарцгүй, том газар нутагтай, цөөн хүн амтай. Иймд төрийн өмчит компани аль салбарт байх нь зохистой талаарх шийдвэрийг УИХ, Засгийн газар нарийн судалгаа, шинжилгээнд үндэслэн гаргах нь зүйтэй байна. Төрийн өмчийг хувьчлах үндсэн чиглэлд "МИАТ" ХК, "Монголын цахилгаан холбоо" ХК, "Монголын хөрөнгийн бирж" ХК, "Эрдэнэс таван толгой" ХК, "Улаанбаатар цахилгаан түгээх сүлжээ" ТӨХК, "Дулааны III цахилгаан станц" ТӨХК, "Эрдэнэтийн дулааны цахилгаан станц" ТӨХК "Хөдөө аж ахуйн бирж", "Үндэсний давхар даатгал" ХК гэсэн 9 компанийн тодорхой хэмжээний хувьцааг гаргахаар тусгажээ.

Олон улсад эрчим хүч, тээвэр, харилцаа холбоо, уул уурхайн салбарт төрийн өмчит компани байх нь түгээмэл байна. Манай улсын хувьд эрчим хүчний компаниудыг хувьчлалд хамруулснаар дотоодын эрчим хүчний хангамжийг хэн хариуцах, эрчим хүчний үнэ нэмэгдэх эсэх, хувийн өмчийн оролцоотой эрчим хүчний компаниуд төсвөөс татаас авах эсэх зэрэг асуудлыг сайтар судалсны үндсэн дээр хувьчлах эсэх шийдвэрийг гаргах нь зүйтэй байна. Зайлшгүй төрийн мэдэлд байх салбаруудыг оновчтой тодорхойлж, эрчим хүч, агаарын тээврийн гэх мэт салбарын компаниудыг хувьчилснаар санхүүгийн үзүүлэлтээс гадна улс орны стратегийн хувьд ямар алдагдал хүлээх зэрэг эдгээр асуудлыг судалж, үндсэн чиглэлд тусгах хэрэгтэй юм. Түүнчлэн хувьчлалд хамруулах компани тус бүрээр судалгаа хийж, хувьчлах үндэслэлийг тодорхой гаргах хэрэгтэй юм.

Төрийн өмчит компанийг хувьчлах эсэх шийдвэр нь УИХ-ын тогтоолоор батлагдах тул процесс нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу явах,

тодруулбал тус хуулийн 8 дугаар зүйлд заасан дараах дарааллаар явах учиртай. Үүнд:

- Холбогдох судалгаа хийх. Хувьчлалын чиглэлээр өмнө хэд хэдэн удаа УИХ-ын тогтоол гарч байсан тул Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлд заасны дагуу өмнө тогтоолуудын хэрэгжилт, үр дагаврын үнэлгээг хийх нь зүйтэй. Энэ үнэлгээгээр өмнөх тогтоолуудын хэрэгжилтийн бодит байдал, гарч байгаа хүндрэл бэрхшээл, эерэг сөрөг нөлөөллийг тогтоосны үндсэн дээр энэ тогтоолоор авах арга хэмжээг тодорхойлно. Энэхүү судалгааны үндсэн дээр Үзэл баримтлал боловсруулахаар хуульд заасан.

- Тогтоолын төслийн хувьд тогтоолын төсөл гарсны дараа түүний нийгэмд үзүүлж болох үр нөлөөг үнэлэх судалгаа хийх, гарч болох зардлыг тооцох ба эдгээр судалгаа хийгдсэний дараа тогтоолын төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 38 дугаар зүйлд заасны дагуу олон нийтэд, холбогдох талуудаар хэлэлцүүлсний үндсэн дээр эцэслэж өргөн мэдүүлэхээр мөн хуульд заасан.

2. Өмнөх хувьчлалын төлөвлөгөөнд туссан боловч хэрэгжээгүй арга хэмжээнүүдийн хувьд хэрэгжээгүй нөхцөл, шалтгаанд үнэлэлт дүгнэлт хийсний дараа хувьчлалын дараагийн чиглэлийг боловсруулах.

Төрийн өмчийг хувьчлах ажлыг Монгол Улс хэд хэдэн үе шаттай хэрэгжүүлсэн. Иймд өмнө хэрэгжүүлсэн хувьчлалын хэрэгжилтийн байдал, хэрэгжсэн хөтөлбөрийн үр нөлөө, хувьчлал нь төрийн өмчит компанийн засаглалыг сайжруулсан эсэх, компанийн үр ашиг нь нэмэгдсэн эсэх зэрэгт судалгаа, дүгнэлт хийж, УИХ-аар хэлэлцүүлсний дараа хувьчлалын шинэ чиглэлийг боловсруулах нь төрийн өмчийн хувьчлалын үр нөлөөг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой юм. Түүнчлэн өмнө хэрэгжүүлсэн хувьчлалын хөтөлбөрүүдийн зорилтыг хангаагүй тохиолдолд зохих хариуцлагыг тооцох нь зүйтэй юм.

3. Хувьчлалын зорилгыг нарийвчлан тодорхойлох.

Төрийн өмчийг хувьчлах үндсэн чиглэлийн зорилгыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу нарийвчилсан судалгааны үндсэн дээр сайжруулах нь зүйтэй байна. Үндсэн чиглэлийн зорилгыг “Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийн тогтвортой хөгжлийг хангах, төрийн өмчит компанийн засаглалыг сайжруулж, үр ашгийг нэмэгдүүлэн, хувьчлалыг үе шаттай, үр дүнтэй явуулах, төрийн өмчит хуулийн этгээдийг нэмж хувьцаа гарган биржээр нээлттэй арилжаалах замаар олон нийтийн хяналтад оруулах, санхүүгийн сахилга бат, үйл ажиллагааны тогтвортой, ил тод байдлыг хангахад оршино” хэмээн тодорхойлжээ. Энэ хүрээнд "МИАТ" ХК, "Монголын цахилгаан холбоо" ХК, "Монголын хөрөнгийн бирж" ХК, "Эрдэнэс таван толгой" ХК, "Улаанбаатар цахилгаан түгээх сүлжээ" ТӨХК, "Дулааны III цахилгаан станц" ТӨХК, "Эрдэнэтийн дулааны цахилгаан станц" ТӨХК "Хөдөө аж ахуйн бирж", "Үндэсний давхар даатгал" ХК-ийн тодорхой хэмжээний хувьцааг гаргахаар тусгажээ. Төрийн өмчийг хувьчлах ажлыг хэрэгжүүлснээр төрийн өмчит компанийн засаглалыг сайжруулах, үр ашиг нь нэмэгдэх эсэхийг судлах хэрэгтэй юм. Манай улсын татварын орлого ДНБ-ий 34.2 хувьд хүрч, төсвийн зарлага 30 их наяд төгрөг давсан нь зах зээлийн механизм, хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаанд ачаалал үүсгэж байна. Иймд Монгол Улсын эдийн засаг дахь төрийн оролцоог бууруулах нэг арга хэрэгсэл нь татварыг бууруулах явдал юм. Иймд Үндсэн чиглэлд тусгасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлснээр

үнэхээр эдгээр зорилгыг хангах эсэхэд нарийвчилсан үнэлэлт, дүгнэлт өгч, зорилгыг бодитоор томьёолох нь зүйтэй байна.

4. **Төрийн өмчийн хувьчлал, төрийн өмчит компанийн удирдлага, жижиг хувьцаа эзэмшигчийн эрх ашиг зэрэгт тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн шаардлагатай нэмэлт хууль, эрхзүйн орчин бүрдүүлсний дараа өмч хувьчлалын хөтөлбөр хэрэгжүүлэх.**

Өнөөгийн байдлаар олон тооны төрийн өмчит компани алдагдалтай ажиллаж байна. Практик дээр яамд төрийн өмчит компаниудын хувьцаа эзэмшигч биш боловч тэдгээр компанид чиглэл өгч удирддаг, яамд хариуцлага хүлээдэггүй байдал бий болоод байна. Иймд төрийн өмчит компаниудын засаглалын асуудлыг цэгцлэх нь зүйтэй байна. Хувьцаат компаниуд шийдвэр гаргахдаа жижиг хувьцаа эзэмшигчийн эрхийг зөрчиж байгаа асуудлыг зогсоох шаардлагатай байна.

5. **Зарчмын хувьд эхний ээлжинд төрийн өмчийг хувьчлах үндсэн чиглэлд хувьчлал явуулах салбарыг тусган хэлэлцэн баталсны дараа хувьчлах төрийн өмчийн компанийн жагсаалтыг хэлэлцэн тусад нь батлах.**

Далайд гарцгүй, хоёр том хөрштэй, том газар нутагтай, цөөн хүн амтай, хүн ам нь тархмал суурүшсан манай улсын хувьд төрийн өмчит компани аль салбарт байх нь зохистой талаарх шийдвэрийг нарийн судалгаа, шинжилгээнд үндэслэн гаргах нь зүйтэй байна. Иймд зайлшгүй төрийн мэдэлд байх салбарууд, хувьчлах салбаруудыг оновчтой тодорхойлж, баталсны дараа хувьчлалд хамруулах компани тус бүрээр судалгаа хийж, хувьчлах шийдвэрийг гаргах нь зүйтэй байна.

6. **Төрийн өмчит компанийг хувьчилснаар түүний мэдээллийн ил тод байдал буурах эрсдэлтэйг анхаарах.**

Шилэн дансны тухай хууль хэрэгжсэнээр төрийн өмчит компанийн мэдээллийн ил тод байдал сайжирсан. Гэвч хувийн хөрөнгө оруулалтын оролцоотой болсноор төрийн өмчит компанийн мэдээллийн ил тод байдал буурах эрсдэлтэй тул холбогдох зохицуулалтыг бий болгох нь зүйтэй байна.

НЭЭЛТТЭЙ НИЙГЭМ ФОРУМ